SVETI JOZIP I VILA

Autor: Mate Puljak

Blagdan sv.Josipa slavi se 19.ožujka. Nakon dva dana dolazi *proljetni solsticij*, a nakon šest dana *Blagovijest*. Nedavno sam pronašao neobjavljenu predaju o sv. Josipu i vili. O njemu znamo da je bio skromni i siromašni drvodjelja. U mom se plemenu sv. Josip uvijek imenovao kao sv. Jozip. Zašto sam odlučio napraviti ovaj rad vidjeti ćete iz sadržaja. Jesam li uz pomoć narodne predaje riješio drevni misterij?

SV. JOSIP I VILA

„Bilo je to davno. U šumi poviše bunara viđana je vila. Nije volila kad bi se u selu rodilo žensko dite. Takvo dite se čuvalo. Nije se s njin išlo na bunare ni ušumu. Jedan dan neka mater nije imala kome ostaviti malu i povede je sa sobon. Sritnu ti oni tako vilu. I vila zatraži malu, da je odvede u svoju pećinu. Mater nije dala. Otimala se sa vilon, a vile bilo lako turnit na zemlju jer su imale kopita. I turni ti ona vilu, pa se stane izvinjavat i pruži joj ruku, jer se nijedna vila nije mogla sama lako dignit, zbog kopita. Zato su vile uvik išle polako da ne bi pale. Vila uzme majčinu ruku i zadrži je kad se digne. Stisne majci još jače ruku i izgovori; ***„Kad neće biti moja, neće ni tvoja!“*** *To bila pogodba jer su se rukovali. Od toga trena djevojčica zanimila i gledala uprazno. Išli vili molit je da skini čini. Molili je svi. Nigdar selo nije bilo tako ujedinjeno. Ali, uzalud! O sv.Jozipu bi vile činile dobro ljudima, slušale bi i poštedile nekoga, pa svaku godinu na taj dan molili vilu da i nju poštedi. Jednoga dana tudan prolazijo sv.Jozip,* ***s krunon na glavi i vas u zlatu****. Majka mu iziđe u susret i požali mu se na nimu ćerku. Sveti Jozip pođe u šumu da nađe vilu. Uskoro je stotine na bunaru di sidi i češlja kosu. Vila mu reče:* ***Vidi, vidi…kad se sirotinja zlata dokopa!*** *Naredi joj sv. Jozip da smista povrati divojku. Odgovori vila:* ***Vratit ću je…Vratit ću je! Ništa ti ne brini. Ali pogodba je pogodba, i nemože se povući, 'vako ili 'nako.*** *I gle čuda, od sela dođu jauci, a do bunara dotrči ditić noseći vist da je divojka progovorila. Čin ču glas, sv.Jozip je odma proklede u nevidljivost!* ***Dok je nestajala triput se prometnila, iz šarulje u ovna, iz ovna u mačku,*** *pa izustila:* ***„Kad ne može bit' moja, neće bit' ničija!“*** *Ujutra je našli mrtvu u bunaru. “-Pok. Ivan Čagalj*

RODOSLOVLJA PO MATEJU I LUKI

„Rodoslovlje Isusa Krista, sina Davidova, sina Abrahamova.

Abrahamu se rodi Izak. Izaku se rodi Jakov. Jakovu se rodi Juda i njegova braća. Judi Tamara rodi Peresa i Zeraha. Peresu se rodi Hesron. Hesronu se rodi Ram. Ramu se rodi Aminadab. Aminadabu se rodi Nahšon. Nahšonu se rodi Salma. Salmi Rahaba rodi Boaza. Boazu Ruta rodi Obeda. Obedu se rodi Jišaj. Jišaju se rodi David kralj.
Davidu bivša žena Urijina rodi Salomona. Salomonu se rodi Roboam. Roboamu se rodi Abija. Abiji se rodi Asa. Asi se rodi Jozafat. Jozafatu se rodi Joram. Joramu se rodi Ahazja. Ahazji se rodi Jotam. Jotamu se rodi Ahaz. Ahazu se rodi Ezekija. Ezekiji se rodi Manaše. Manašeu se rodi Jošija. Jošiji se rodi Jehonija i njegova braća u vrijeme progonstva u Babilon.
Poslije progonstva u Babilon Jehoniji se rodi Šealtiel. Šealtielu se rodi Zerubabel. Zerubabelu se rodi Elijakim. Elijakimu se rodi Azor. Azoru se rodi Sadok. Sadoku se rodi Akim. Akimu se rodi Elijud. Elijudu se rodi Eleazar. Eleazaru se rodi Matan. Matanu se rodi Jakov. Jakovu se rodi Josip, muž Marije, od koje se rodio Isus koji se zove Krist.
U svemu dakle: od Abrahama do Davida četrnaest naraštaja; od Davida do progonstva u Babilon četrnaest naraštaja; poslije progonstva u Babilon do Krista četrnaest naraštaja.“ (Matej 1, 1-17)

Ovo rodoslovlje pokazuje zakonito podrijetlo Isusa kao kralja Izraela. Završava s Josipom, kojemu je Isus bio usvojeni sin, time i nasljednik. Rodoslovlje po Luki se znatno razlikuje od ovoga i postoji mogućnost da prati podrijetlo Marije, kojoj je Isus bio pravi sin. **Zašto dva apostola, koja žive u isto vrijeme, pišu dva različita rodoslovlja?** Na to pitanje do sada nitko nije odgovorio. Osobno imam mišljenje kako je Luka dobro znao koji su kraljevi obeščastili lozu Davidovu, te ih stoga nije naveo kao nasljednike već se držao samo Davida. Postoji i mogućnost kako je Luka išao Marijinom linijom jer je prosto nemoguće da umjesto Jakova navodi Elija kao Josipovog oca. **Moguće je da Marija nije imala braće, pa je Josip, ustvari, zet - sin.** Dakle, Josip je mogao biti obični drvodjelac, ali i kraljević, skriven tamo negdje na rubu civilizacije i uklopljen u malu zajednicu. Što je bio? Predaja kaže „ *s krunon na glavi i vas u zlatu*". Zbog te sam rečenice odlučio napisati ovaj rad. Bog je sklopio dogovor s Davidom obećavši mu kraljevstvo koje će vječno trajati i napose trajnu vladavinu. Taj je zavjet ispunjen u Kristu, zakonitom baštiniku Davidova prijestolja. Teolozi tvrde preko Josipa, no ja mislim da je preko majke Marije, jer, ako su u pravu, postavlja se pitanje zašto Ga jednostavno nisu prikazali kao sina Josipova, pa bi direktnom linijom uzeo prijestolje. Moguće da u tome leži najveći dokaz Isusovog božanskog podrijetla jer nisu željeli varati. Jesu li se vodili onom *„da se ispuni napisano"* ili je sve krivo pa je Marija, ustvari, potomak kraljevske loze. Nije nepoznato da ju kroz povijest prikazuju s krunom na glavi. Osim razlika u rodoslovljima, prvenstveno od Davida do Isusa, postoji i razlika u smjeru pisanja te u samom početku. Matej ide od Abrahama, Luka obrnuto, tj. do Adama. Za Josipovog oca Matej navodi Jakova, Luka Elija. Pogledajmo iscrpnije rodoslovlje po Luki.

Luka 3:23-37

*„**Josip je bio Elijev sin**, Eli je bio Matatov sin, Matat je bio Levijev sin, Levi je bio Malkijev sin, Malki je bio Janajev sin, Janaj je bio Josipov sin, Josip je bio Matijin sin, Matija je bio Amosov sin, Amos je bio Naumov sin, Naum je bio Heslijev sin, Hesli je bio Nagajev sin, Nagaj je bio Mahatov sin, Mahat je bio Matatijin sin, Matatija je bio Šimijev sin, Šimij je bio Josehov sin, Joseh je bio Jodin sin, Joda je bio Johananov sin, Johanan je bio Resin sin, Resa je bio Zerubabelov sin, Zerubabel je bio Šealtielov sin, Šealtiel je bio Nerijev sin, Neri je bio Malkijev sin, Malki je bio Adijev sin, Adi je bio Kosamov sin, Kosam je bio Elmadamov sin, Elmadam je bio Erov sin, Er je bio Jošuin sin, Jošua je bio Elizerov sin, Elizer je bio Jorimov sin, Jorim je bio Matatov sin, Matat je bio Levijev sin, Levi je bio Šimunov sin, Šimun je bio Judin sin, Juda je bio Josipov sin, Josip je bio Jonamov sin, Jonam je bio Elijakimov sin, Elijakim je bio Melejin sin, Meleja je bio Menin sin, Mena je bio Matatin sin, Matata je bio Natanov sin, Natan je bio Davidov sin, David je bio Jišajev sin, Jišaj je bio Obedov sin, Obed je bio Boazov sin, Boaz je bio Salin sin, Sala je bio Nahšonov sin, Nahšon je bio Aminadabov sin, Aminadab je bio Adminov sin, Admin je bio Arnijev sin, Arni je bio Hesronov sin, Hesron je bio Peresov sin, Peres je bio Judin sin, Juda je bio Jakovljev sin, Jakov je bio Izakov sin. Izak je bio Abrahamov sin, Abraham je bio Terahov sin, Terah je bio Nahorov sin, Nahor je bio Serugov sin, Serug je bio Reuov sin, Reu je bio Pelegov sin, Peleg je bio Eberov sin, Eber je bio Šelahov sin, Šelah je bio Kenanov sin, Kenan je bio Arpakšadov sin, Arpakšad je bio Šemov sin, Šem je bio Noin sin, Noa je bio Lamekov sin, Lamek je bio Metušalahov sin, Metušalah je bio Henokov sin, Henok je bio Jeredov sin, Jered je bio Mahalalelov sin, Mahalalel je bio Kenanov sin, Kenan je bio Enošev sin, Enoš je bio Šetov sin, Šet je bio Adamov sin, Adam je bio Božji sin."*

Bilo kako bilo, loza je bila oslabljena, raspršena, marginalizirana…Herod je, ma kakav bio, znao rodoslovlje i da mu prava prijetnja dolazi od krvnih nasljednika, što sam nije bio. Isus se tako rodio na rubu svih rubova, pa i onih egzistencijalnih. Do kraja Njegovog života, druga strana će strahovati za otetu stolicu.

Kao što znamo, za kalendarske spomendane svetaca uzima se njihov smrtni dan što je blizu ilirskom narodu koji nije slavio dan rođenja. Smatrali su ga nedostojnim slavlja jer je život patnja i ničemu se tu ne trebamo veseliti. No, zanimljivo je da Crkva kod tri imena radi obrnuto i slavi rođenje. Radi se o Isusu, Mariji i Ivanu Krstitelju. Isus je tako rođen 25.12., Marija 08.09., Ivan 24.06. Napose se slave i datumi njihove smrti. Postoji drevna izreka koja kaže:

Johannes fuit lucifer, Maria aurora, Christi nativitas ortus solis.
Ivan bijaše Zvijezda, Marija Zora, Kristovo rođenje izlazak sunca.

Stari bi rekli da lastavice odlaze na *Malu Gospu*, a vraćaju se na *Blagovijest* 25.03. Oba datuma su vezana uz Mariju. Možda je stoga naš narod volio i čuvao lastavice. No, iako je postojala pobožnosti sv.Josipu, ona nikada nije otišla u kultne okvire. Čemu onda sumnjati da je sve bilo onako kako je i zapisano? Isus nije mitološko biće, Biblija točno kaže kada je bio popis stanovništva kojemu su se morali odazvati Josip i trudna Marija, za Kvirinejeva upravljanja Sirijom (6. godina), a po naredbi cara Augusta (27.pr.K.-14.) Vjerojatno je Kvirin bio prokurator Judeje, pa legat Sirije jer su rađena dva popisa za vrijeme Augusta, jedan 3.g.pr.Krista kojim se prisezalo vjernosti caru i drugi 6. godine kojim su se utvrđivali porezni obveznici.

ZAKLJUČAK

Čini se kao da se u ovim krajevima pojavljivalo mnogo svetaca, uključujući Isusa i neke apostole. Zašto bi narod takvo nešto izmišljao? Je li Dalmacija bila pohođena ili je poslužila kao utočište? Domagoj Nikolić je svojedobno tvrdio da se sve događalo ovdje. Činilo se nevjerojatno, i još jest, no, kada saberemo narodne predaje nešto ipak tu ima, pogotovo u Dalmaciji i Hercegovini gdje su ostale sačuvane najstarije molitve i gdje se iskapaju najstarije kršćanske priče. Sveti Josip je samo jedan u nizu biblijskih likova koji su ostali zabilježeni u mojoj Imotskoj krajini, odnosno šire, uz trasu Narona-Salona, a i uz neke druge drevne trase. Legende kažu kako kod izvora Cetine postoji špilja u kojoj su zapečaćena tijela svetaca i mučenika. Ne zaboravimo infrastrukturu i spomenike Salone koja će se iskapati još stotinama godina. Predaja o sv. Petru koji je živio kod jezera Jelim u Hutovu Blatu živi i danas jednako kao i ona o Jeronimu u Grabovcu, sv.Lovri u Zmijavcima, sv. Juri kod Sinja itd. Previše je toga ovdje da bi bilo slučajno. O tranzitu *„Marijine kuće"* pisao je dr. Igor Šipić.
Što se tiče rodoslovlja i demistificiranja kraljevskog podrijetla svetoga Josipa, unatoč stajalištu teološke struke, a u skladu sa sadržajem navedene predaje, skloniji sam vjerovati da je Marija bila direktni nositelj kraljevske loze, a Josip zet (sin) Elijev, alias Joakimov. Kakve veze imaju imena *Joakim* i *Eli*. Znamo da se Marijin otac zvao *Joakim* što znači *Bog podiže, Bog uspravlja*. Eli znači *Bog uzdiže*. Značenje je identično. Jasno je da vila zna o kome je riječ i da sv. Josip nije kraljevskog podrijetla jer kaže kako se sirotinja dokopala krune. U mom se kraju dan prije ili dan iza svetkovine sv.Josipa sadio krumpir. Okopavao se na svetkovinu zvanu *Sv. Josip Radnik,* što je inače praznik rada. Na sv. Josipa se igrala igra skrivanja prstena. Na isti datum, u starija vremena djevojke su se tetovirale i zaručivale. Običaj tetoviranja potječe iz turskih vremena, barem tako tvrdi struka,

a zadržao se do 1950.-ih. Često bi se tetovirali križevi, no bilo je i magijskih simbola koji su služili za zaštitu od demona. Smatrali su da demon u čovjeku zlostavlja, siluje i ubija. Te simbole poistovjećivali su sa stiliziranim križevima, što ustvari i jesu bili, no mnogi nisu imali veze s Kristom nego s drevnom magijom.
U svojoj zbirci imam prastaru pjesmu o sv.Josipu koja potječe iz zabiokovlja. Zapisao sam ju u zaseoku Rake 1998. godine.

Jozipe, ti drago ime, Isusov poočime, Oca Vičnog zastupniče,
Marijin, o, zaručniče…
svin te srcen pozdravljan!

Koju sriću okusi, kakvin svitlon sijao si, 'raneć dite Božje.
Živijo si tako smiran, ko čuvar bižan, viran…
Isusa i Marije.

Očima si gleda' Boga, i u ruki nosijo ga, stavijo ga u zagrljaj.
Isusa si ti cjeliva, od njega cilov dobiva…
već na Zemlji ima' Raj.

Dobre smrti zaštitniče, duša moja tebi viče, moleć za tvoj zagovor.
Na mom smrtnon času s majkon blagon reci Spasu…
da me primi u svoj dom.

Bog što redi svemir cio, drug u rodu tebi bio, stobon skupa znoj je lijo.
Draga Božja Majka sama pripravljala 'ranu vama…
Svet je bio dom tvoj.

Obadvoje služilo te, obadvoje ljubilo te, kao glavu doma svog.
A ti nji' si obadvoje pazijo ko oči svoje…
iz sveg srca pobožnog.

Život pun ti nevinosti, svi' milosti, svi' kreposti, svrši smrću najlipšon.
Dok si blažen umira', kraj tebe je Isus sta'…
s majkon Divon Marijon.

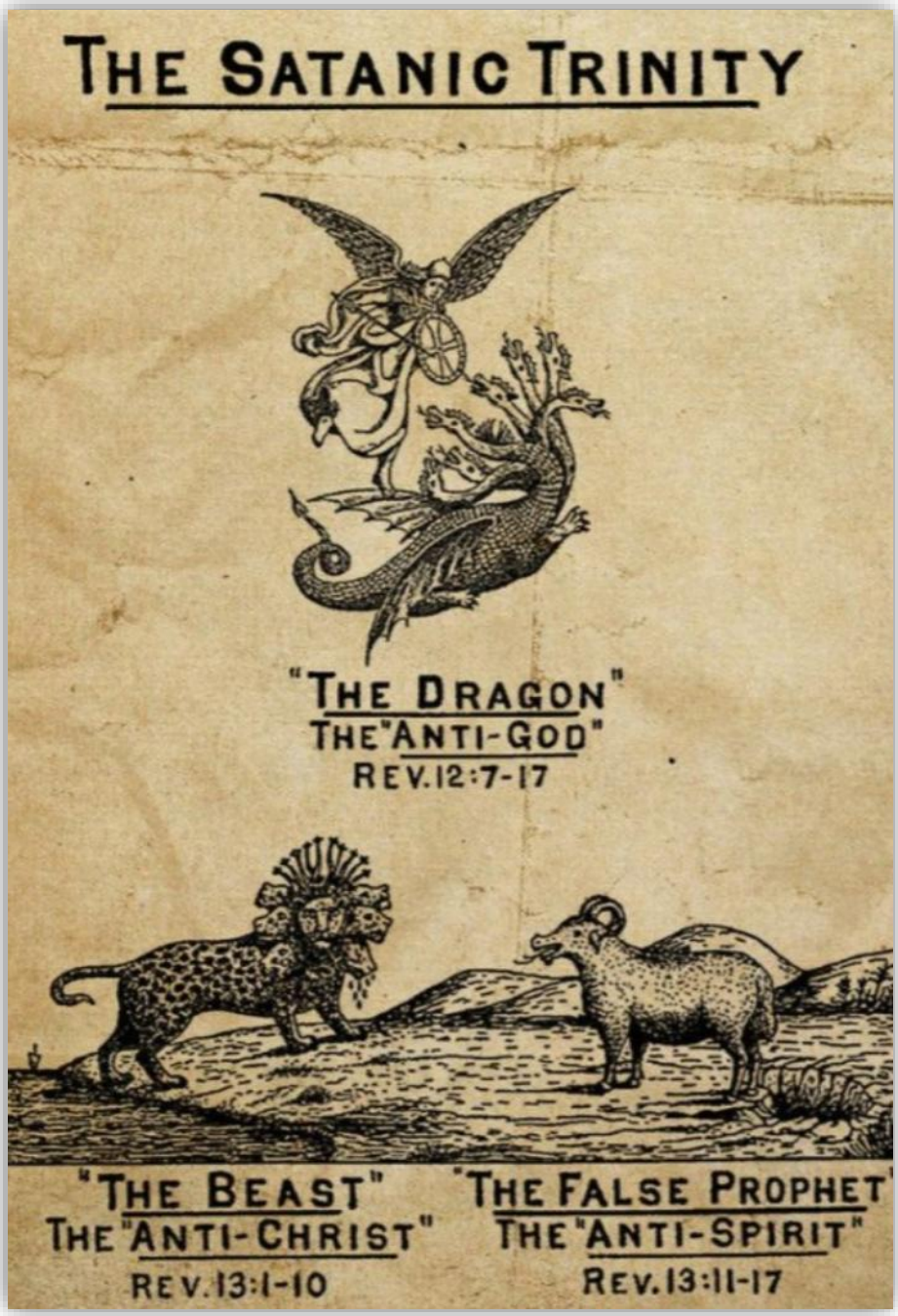

„Dok je nestajala triput se prometnila: iz šarulje u ovna, iz ovna u risa.“

Zanimljiv je redoslijed prometnuća. Zmija Šarulja je Sotona, ovan predstavlja lažnog proroka, a mačka Antikrista. U Dalmaciji nema lavova, niti leoparda. Predajna slika odgovara sotonskom trojstvu na lokalnoj razini i potvrđuje da su vile bića Tame.

02./2023